

п'яти тисяч народу (Мк 6:34-43); локальні екологічні явища – загроза пасовищної дигресії (Gen 13:2-9); природні катастрофи – потоп (Gen 6-8) тощо [Хрибар 2003].

Результати. Слід зауважити, що особливе місце в лінгвоекотологічній парадигмі займають дискурс і дискурсивні простори як інформаційне середовище життєдіяльності людини. Тому актуальним для еколінгвістичних праць є формування і роз'яснення світоглядних й ідеологічних настанов суспільства, тих сакральних цінностей і понадсміслових текстів, без яких не може розвиватися держава і нація [Основи 2011, с. 5-6]. Перспективним у зазначеному напрямку є вивчення біблійного екологічного дискурсу в ракурсі впливу на свідомість людей для поширення екологічних цінностей, маніфестованих як втілення екологічних концептів, що складають цілісний екодискурс.

Література

- Азначеєва Е.Н.* К проблеме когнитивного моделирования институционального дискурса / Е.Н. Азначеєва // Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах: Тез. III Междунар. науч. конф. Челябинск, 27-28 апр. 2006 г. / Под ред. Л.А. Нефёдовой. – Челябинск: Челяб. гос. ун-т, 2006. – С. 83-84. *Бергман С.* Дух, освобождающий природу: [Тринитар. космология Г. Назиянина в свете экологической теологии освобождения]: Пер. с нем. / С. Бергман. – Архангельск: Изд-во ПГУ им. М.В. Ломоносова, 1999. – 536 с. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.agnuz.info>. *Бокхем Р.* Исус и обновление природы: прочтение книги пророка Исаяи и Евангелий в экологическом контексте / Р. Бокхем // Вестник православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Серия 1: Богословие. Философия. – М.: Изд-во Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2011. – № 33. – С. 127-138. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://pstgu.ru/download/1314102693.bokhem.pdf>. *Будаев Э.В., Чудинов А.П.* Современная политическая лингвистика / Э.В. Будаев, А.П. Чудинов. – Екатеринбург, 2006. – Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics1/budaev-chudinov-06a.htm>. *Гурочкина А.Г.* Понятие дискурса в современном языкознании / А.Г. Гурочкина // Номинация и дискурс: Межвузовский сборник научных трудов / Отв. ред. Л.А. Манерко. – Рязань: Изд-во РГПУ, 1999. – С.12-15. *Иванова Е.В.* Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Иванова Елена Валерьевна. – Челябинск, 2007. – 219 с. *Карасик В.И.* О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: Сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5-20. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с. *Красильникова Н.А.* Метафорическая репрезентация лингвокультурологической категории СВОИ – ЧУЖИЕ в экологическом дискурсе США, России и Англии: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Красильникова Наталия Алексеевна. – Екатеринбург, 2005. – 207 с. *Миронова Н.Н.* Оценочный дискурс: проблемы семантического анализа / Н.Н. Миронова // Известия АН. Серия литературы и языка. – М., 1997. – Т. 56. – № 4. – С. 52-59. *Основы лингвистического мониторинга медиапространства региона: Учебное пособие по спецкурсу для студентов-филологов / В.А. Брылева, О.С. Волкова, С.В. Ионова, Е.Ю. Ильинова, Л.А. Кочетова, О.П. Сафонова. – Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2011. – 147 с.* *Рогожникова И.Н.* Экологический дискурс: к проблеме определения лингвокультурологических параметров и типов текстов (на материале немецкого языка) / И.Н. Рогожникова // Текст и дискурс: традиционный и когнитивно-функциональный аспекты исследования: Сб. науч. тр. / Под ред. Л.А. Манерко. – Рязань: Ряз. гос. пед. ун-т им. С.А. Есенина, 2002. – С. 140-144. *Розмаріца І.О.* Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. “германські мови” / І.О. Розмаріца. – К., 2004. – 20 с. *Хитарова Е.Г.* Дискурсивные структуры экологической тематики в лингвистическом и правоведческом аспектах (на материале русской и английской публицистики): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. / Хитарова Елена Георгиевна. – Краснодар, 2005. – 180 с. *Хрибар С.Ф.* Экологическое в Библии. Формы религиозно-экологического мировоззрения. [Учебно-методическое пособие]. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2003. – 96 с. – Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.ecoethics.ru/old/b46/>. *Bernstein E.* The Splendor of Creation: a Biblical Ecology / E. Bernstein. – Cleveland, Ohio: The Pilgrim Press, 2005. – 145 p. *Bauckham R.* The Bible and Ecology: Rediscovering the Community of Creation / R. Bauckham. – Waco, Texas: Baylor University Press, 2010. – 226 p. *Halliday M.A.K.* New ways of meaning: the challenge to applied linguistics / M.A.K. Halliday // The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment / Edited by A. Fill, P. Mühlhäusler. – London, New York: Continuum, 2001. – P. 175-202. *The Green Bible.* Understand the Bible's Powerful Message for the Earth. – San Francisco: HarperCollins Publishers, 2008. – 1312 p. *Zebre G.* Ecology according to the New Testament / G. Zebre // Fall, 1992. – Vol. 21. – № 2. – P. 15-26 – Электронный ресурс. Режим доступа: <http://ccj.org.nz/files/2010/06/massah-29-winter-2010.pdf>

УДК: 811.111'373'36:821.111.02

ЗАЛУЖНА М.В.

(Запорізький національний університет)

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В БРИТАНСЬКІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ПАРАДИГМІ

Стаття присвячена вивченню особливостей мовного вираження принципу невизначеності у постмодерних художніх текстах британських авторів. Доведено, що принцип невизначеності є базовим для сучасних постмодерних художніх практик. Проаналізовано специфіку британського постмодерного тексту, встановлено його основні характерні риси. Визначена ключова роль невизначеності серед них. Розглянуті лексичні та граматичні засоби актуалізації принципу невизначеності у новітніх англомовних постмодерних художніх текстах.

Ключові слова: невизначеність, постмодернізм, фрактальність, симультанність, запитальність, кластер, плюральність.

Залужная М.В. Лексические и грамматические средства реализации принципа неопределенности в британской постмодернистской парадигме. Статья посвящена изучению особенностей языкового выражения принципа неопределенности в постмодернистских художественных текстах британских авторов. Доказано, что принцип неопределенности является базовым для современных постмодернистских художественных практик. Проанализирована специфика британского постмодернистского текста, установлены его основные характерные черты. Определена ключевая роль неопределенности среди них. Рассмотрены лексические и грамматические средства актуализации неопределенности в новейших англоязычных постмодернистских художественных текстах.

Ключевые слова: неопределенность, постмодернизм, фрактальность, симультанность, вопросительность, кластер, плюральность.

Zaluzhna M.V. Lexical and grammatical means of realization of the uncertainty principle in the British post-modern paradigm. The article focuses on the study of the means of lingual realization of the uncertainty principle in post-modern fiction texts by the British authors. It is proved that it is the basic principle of post-modern artistic practices. The specific features of the British post-modern text are analyzed. The key role of uncertainty among them is defined. The author touches upon the lexical and grammatical means of actualizing the uncertainty principle in the recent English post-modern fiction texts.

Key words: uncertainty, post-modernism, fractality, simultaneity, interrogativeness, cluster, plurality.

Проблема невизначеності як специфіки буття людини у світі та пізнання світу людиною розроблялась ще з часів античної філософії, переважно як проблема онтологічна та гносеологічна. У фокусі уваги сучасної філософської та наукової думки принцип невизначеності опинився відносно нещодавно завдяки науковим відкриттям ХХ століття, які підтвердили його загальнометодологічний характер і важливу роль у сучасній картині світу. Поступово він розповсюдився з квантової механіки на гуманітарну сферу, в тому числі й лінгвістичну науку, і став одним з найвизначніших атрибутів постнекласичного світогляду. Але способи реалізації цього принципу в різних художніх текстах різняться. Так, британський постмодернізм з кожним роком породжує все більшу кількість оригінальних і самобутніх художніх текстів, які мають неабиякий читацький попит та, водночас, схвально сприймаються критиками, отримують світове визнання, тобто знаходяться в авангарді світової культури. Саме цим зумовлена актуальність даного дослідження. Та попри свої значні позиції у світовому культурному процесі, постмодернізм Великої Британії через свій «острівний» характер не увібрав у себе абсолютно всі риси, притаманні постмодернізму як такому. Отже, метою даної роботи є дослідити британську специфіку мовних аспектів реалізації принципу невизначеності в постмодерністських художніх текстах. Серед завдань виокремимо наступні: з'ясувати роль принципу невизначеності у постмодерністській парадигмі; встановити специфіку британського постмодернізму; виявити особливості актуалізації принципу невизначеності у художніх текстах британських постмодерних авторів лексичними та граматичними засобами.

Зовсім не випадковим є те, що найвагоміший внесок у дослідження принципу невизначеності зробили представники постмодернізму завдяки теоретичним розвідкам, а також його практичному застосуванню (насамперед, у художніх текстах). Так, Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі розвинули на його основі свою концепцію «ризому», хаосу непередбачених накладень різноманітних еволютивних і інволютивних ланцюгів [Делез, Гваттари 2010]. Від «лейбніцевської монади» вони перейшли до теорії «номада», «кочового блукання реальності» по лабіринтах несистематичних і несподіваних випадковостей і синтетичних симультанностей. До речі, комплексна мисленнева категорія симультанності (як спонтанного нелінійного осмислення тексту з урахуванням усього розмаїття зовнішніх і особистісних чинників) вважається у сучасних лінгвістичних розвідках досить вдалою для досягнення нелінійних форм існування явищ та об'єктів [Шевченко 2012, с. 57].

Дійсно, постмодернізм у своєму сприйнятті дійсності інколи доходить до її заперечення та твердження про те, що дійсність насправді є ніщо інше як уявлення про неї. Таке уявлення є відносним і суб'єктивним, адже залежить від точки зору, яку обирає спостерігач, і зміна якої веде до кардинальної зміни самого уявлення. Теоретик постмодернізму І. Ільїн зазначає, що «сприйняття людини оголошується приреченим на «мультиперспективізм»: на ряд ракурсів дійсності, що постійно і калейдоскопічно змінюються, що у своєму мигтінні не дають можливості пізнати її сутність» [Ильин 1996].

Філософією постмодернізму проголошується метод медитації над хаосом як прийом

розуміння семіотичної сфери культури, процес пізнання описується як “фрактальне блукання”, перестрибування між різними можливостями, практики комбінацій, підбору нових можливостей. “Такого роду пізнавальний рух-блукання відкритий до нових образів зорового сприйняття, до нових сенсів і значень мови, до нових ритуалів і тілесних практик в культурі” [Тарасенко]. В соціальній філософії поняття “фрактальність” і “невизначеність” набувають величезного значення для опису сучасного суспільства.

У зв'язку з увагою філософії постмодернізму до проблем мовної реальності, у центрі теоретичних студій опиняється поняття дискурсу. За словами М. Фуко, “відтепер початковий Текст згладжується, а разом з ним зникає і все невичерпне багатство слів...; залишається тільки уявлення, розгортаючись у словесних знаках, що є його проявом, і стаючи завдяки цьому дискурсією” [Фуко 1994, с. 112]. Це означає, що на перший план виходить не зміст, а форма, тому суто мовні моменти і лінгвальні засоби втілення дискурсу набувають особливого значення, навіть значущості.

Постмодерністський дискурс у сучасній лінгвістичній парадигмі стає об'єктом семіотичного аналізу, адже він постає у вигляді постійного процесу створення знаків. “Кожен знак в дискурсі набуває нового наповнення, завдяки спільній знаковій роботі автора і читача” [Олизько 2002]. У такому семантичному просторі дискурс розглядається як феномен, що може здійснюватися в анонімному режимі. Таким чином, дискурс трактується постмодернізмом в якості самодостатньої процесуальності.

Істотним аспектом постмодерністської концепції дискурсу є його інтерпретація у світлі ідеї нелінійності. Безсумнівно, “мінливість, множинність і динамізм смислоутворення об'єктивно пов'язані з динамізмом самої дійсності” [Шевченко 2012, с. 55].

Тому невизначеність, спохастичність і непередбачувана випадковість стали основними поняттями дискурсивної аналітики саме у контексті постмодернізму, а також отримали реалізацію у постмодерністській художній літературі. Саме ознаку незавершеності у сучасній лінгвістиці вважають іманентною рисою динамічних процесів у живому дискурсивному семантичному просторі і мірою осягнення тексту [Шевченко 2012, с. 7].

Принцип невизначеності виявляється в дискурсі особливим чином – коли “спостерігається зворотно пропорційна залежність між двома змінними: чим глибше виявлення одних характеристик мовного явища, тим більш невизначеними виступають інші параметри, і навпаки” [Шевченко 2012, с. 7]. Якщо ж цей дискурс відбиває постмодерний світогляд, невизначеність у ньому реалізується у безліч різноманітних способів.

Так, серед характерних жанрових ознак постмодерністського художнього тексту найчастіше згадуються наступні: жанрова багатоплановість; сюжетна непередбачуваність і незавершеність; стилістична неупередженість та загальна схильність до полістилістики; неакцентованість ролі автора; інтерактивізація ролі читача; тотальна підпорядкованість грі; зняття зовнішньої проблемності роману, тобто відсутність ідеологічної мети, настанови на істинність [Ліхоманова 2001].

Як і для інших національних художніх дискурсивних практик, постмодернізм став у Великій Британії одним з шляхів подолання естетики модернізму, що переживала явну кризу. Різномановість британської літератури значною мірою визначається різною долею властивого їй конвенціоналізму, який виявляється її основною характерною рисою і впливає на художні практики британського постмодерну.

Сучасні британські художні практики виглядають на загальному європейському тлі дещо традиційними і консервативними. Вони, звичайно, не уникли загальносвітових тенденцій, навіяних часом, які спричиняють новий тип бачення світу і призводять до руйнування системи традиційних цінностей, а також знаходять своє відображення в англійському художньому дискурсі. Культура Великої Британії в силу острівного положення країни і сильних традицій консерватизму уникала крайнощів, її авангардизм завжди був помірним. Більшість авторів британського постмодернізму поєднують в своїх творах традиційний реалізм і сучасні новації, “...що поєднали принципи історизму та метаісторизму, правдоподібності та умовності, патетичності та тотальної іронії” [Хорольський 2004].

Застосовуючи ідею Р. Якобсона про існування опозиції між метафорою і метонімією, деякі

дослідники розглядають англійську літературу ХХ ст. як процес коливання між двома полюсами – метафоричним та метонімічним, з одного боку – література модернізму, символістська і міфопоетична, з іншого – реалістична [Бандровська 1999]. Сучасний же її стан, як і весь світовий літературний процес, усе ж великою мірою визначається розвитком постмодернізму.

Так, британські теоретики (А. Тойнбі, Ч. Дженкс, С. Мелроуз, Д. Лодж) зробили величезний внесок в осмислення постмодернізму як загальноестетичного явища культури, типу світосприйняття та сукупності принципів організації художньої реальності.

Продовжує з'являтися велика кількість текстів, близьких постмодерним настановам, що розвивають знайдені ним моделі (маніпуляції з класичними текстами, всякого роду адаптації, листування і продовження, тощо)...відчувається потужна, глибока літературна традиція, що йде від Шекспіра [Английская проза 2010, с. 4]. Усе це зайвий раз підтверджує таку рису британського постмодернізму, як близькість до традицій, підвищений інтерес до національного матеріалу.

Вільні жанрово-стильові форми роблять автора одним з персонажів дискурсу, що типово для постмодерних текстів. Ми бачимо не Англію як вона є, а Англію, як вона бачиться конкретному суб'єктові, що усвідомлює свою суб'єктивність і включає себе в коло героїв – інших героїв, за допомогою яких створюється культурософська модель сучасної Англії. Найчастіше вони є літературними або історичними персонажами з минулого [Хорольський 2004]. Окреслені особливості британського постмодернізму сучасної доби дають змогу зробити висновок про подальшу інтелектуалізацію англійських художніх дискурсивних практик, про їх співзвучність тим тенденціям сучасного мистецтва, які позначають поняттями “постмодернізм”, “пост-культура”.

В цілому ж вважається, що постструктуралістський і деконструктивістський напрям теоретичної думки залишився чужим для більшості британських письменників [Енцикл. словарь 2005, с. 336]. Творчість великих письменників, що живуть в епоху постмодернізму, часто не укладається в його рамки. Хоча, мабуть, багато хто з них віддає данину часу: бачать в творчості гру з вислизаючим сенсом, схильні до деконструкції стереотипів, кліше. Вони створюють ілюзію реалізму, і кожен в різній мірі руйнує її, передаючи відчуття хисткості реальності, відносності істини – часто шляхом введення різних точок зору на одні і ті ж події.

Поєднання в текстах британських постмодерністів традицій реалізму та здобутків пост-індустріальної філософії й естетики, справді, дещо ускладнюють, але не унеможливають пошуки засобів реалізації тут принципу невизначеності. Ми можемо припустити, що специфіка британського постмодернізму зумовлює менш явно виражені шляхи реалізації принципу невизначеності порівняно з постмодернізмом “у чистому вигляді”, проте на лінгвальному рівні тексти мають містити досить велику кількість різноманітних засобів його актуалізації. Спробуємо довести це на матеріалі англійських художніх текстів британських постмодерністів ХХІ століття – Джуліана Барнса, Тома МакКарті, Ієна МакЮена, Девіда Лоджа.

Виходячи з того, що принцип невизначеності є дійсно ключовим для сучасних постмодерних текстів, можемо припустити, що його лінгвальна актуалізація відбувається на всіх мовних рівнях, у тому числі, безперечно, й на рівні лексики та граматики. У даній роботі увага зосереджена на лексичних та граматичних засобах вираження невизначеності в англійських художніх текстах британських авторів-постмодерністів.

Лексична репрезентація невизначеності в художніх текстах сучасних британських постмодерністів відбиває її складність і багатоаспектність як відображення нестабільної дійсності. “*It seemed to me that we ought occasionally to be reminded of instability (тут і далі – виділено нами) beneath our feet*” [Barnes 2011, p. 55]. “*Discovering, for example, that as the witnesses to your life diminish, there is less corroboration, and therefore less certainty, as to what you are or have been*” [Barnes 2011, p. 39]. “*There is responsibility. And beyond these, there is unrest. There is great unrest*” [Barnes, p. 86]. “*Later...there is more uncertainty, more overlapping, more backtracking, more false memories*” [Barnes 2011, p. 64]. “*Misunderstanding is general all over the world...He sees now the details he half ignored in order to nourish his fears...none of this fitted the general unease*” [McEwan 2005, p. 15]. “*An incidental discovery was that even legendary success brought little happiness, only redoubled restlessness, gnawing ambition*” [McEwan 2007, p. 10-11].

“The rising mist continued to unveil the nearby trees, the bare green cliffs behind the lagoon and portions of a silver sea, and the smooth evening air poured in around the table, and they continued their pretence of eating, trapped in the moment by private anxieties” [McEwan 2007, p. 20]. Різноманітні номінації невизначеності у проаналізованих текстах відбивають практично все номінативне поле цього поняття.

Події 11 вересня знову поставили людство в цілому та кожну окрему особистість перед сумнівами стосовно стабільності та безтурботності людського життя, знову «вкинули» людей у вир невизначеності та безвиході існування. Згадки про цей поворотний момент у сучасній історії людства містяться у більшості постмодерністських романів останніх років і викликають у героїв роздуми над сенсом і цінністю буття, почуття невпевненості у майбутньому. *“I still read a lot of history, and of course I’ve followed all the official history that’s happened in my own lifetime – the fall of Communism, Mrs Thatcher, 9/11, global warming – with the normal mixture of fear, anxiety and cautious optimism”*[Barnes 2011, p. 39]. *“The September attacks were Theo's induction into international affairs, the moment he accepted that events beyond friends, home and the music scene had bearing on his existence... the New York attacks precipitated a global crisis that would, if we were lucky, take a hundred years to resolve”* [McEwan 2005, p.15].

Посилання на ті події не є безпосередньо номінацією невизначеності, але можемо вважати їх свого роду сучасними символами непевності буття, хисткості та нестабільності людського існування. До подібних сучасних символів відносимо згадки про інші трагічні суспільно-політичні події, організації та персоналії – *Paddington rail crash* [McEwan 2005, p. 10], *IRA* [McEwan 2005, p. 16], *jihaddists* [McEwan 2005, p. 10], *Saddam* [McEwan 2005, p. 18].

На граматичному рівні засоби реалізації невизначеності поділяються на морфологічні та синтаксичні. На рівні морфології категорія невизначеності, крім вираження в англійській мові неозначеним артиклем *a / an*, може також позначатись неозначеними займенниками *any, some* та їх похідними, числівником *one*, так само як і невизначеним артиклем плюс прикметниковим, дієприслівниковим або будь-яким іншим зворотом [Корунець 2003, с. 212].

В опрацьованих текстах британських постмодерністів знаходимо скупчення, інколи цілі кластери таких граматичних засобів: *“Deserted by him and nearly everybody else, bed-bound in a garret, she discovers in herself a sense of humor. Fortune presents her a second chance in the form of an impoverished doctor—in fact, a prince in disguise who has elected to work among the needy”* [McEwan 2001, p. 2]. *“Every utterance or written sentence always has a context, is always in some sense referring to something already said and inviting a response, is always designed to do something to somebody, a reader or a listener. Studying this phenomenon is sometimes called pragmatics, sometimes stylistics”* [Lodge 2008, p. 18]. *“I’m looking for a...for a thing.” I made a kind of twiddling motion with my fingers, a gesture somewhere between opening a bottle with a corkscrew and using a pair of scissors”* [McCarthy 2006, p. 35]. Такі традиційні лінгвальні засоби реалізації категорії невизначеності, наявні у постмодерних текстах британських авторів у великій кількості, сприяють утворенню ефекту непевності буття, невпевненості та розгубленості думок, невідомості та нерелевантності конкретики для зображуваного.

Ще одним морфологічним засобом вираження невизначеності постає вживання модальних дієслів, які позначають альтернативні шляхи розвитку подій: *“This ought to have given him a whole storetank of existential rage, but somehow it didn’t; he said he loved his mother and respected his father”* [Barnes 2011, p. 7].

На рівні синтаксичному невизначеність як запитальність реалізується у великій кількості питань, у тому числі й риторичних, які автор або головні герої ставлять один до одного або до самих себе: *“What did I know of life, I who had lived so carefully? Who had neither won nor lost, but just let life happen to him? Who had the usual ambitions and settled all too quickly for them not being realised? Who avoided being hurt and called it a capacity for survival? Who paid his bills, stayed on good terms with everyone as far as possible, for whom ecstasy and despair soon became just words once read in novels? One whose self-rebuked never really inflicted pain?”*[Barnes 2011, p. 82]. *“Was everyone else really as alive as she was? For example, did her sister really matter to herself, was she as valuable to herself as Briony was? Was being Cecilia just as vivid an affair as being Briony? Did her sister also have a real self concealed behind a breaking wave, and did she spend time thinking*

about it, with a finger held up to her face? Did everybody, including her father, Betty, Hardman?" [McEwan 2001, p. 15]. До речі, синтаксичні засоби реалізації непевності буття, наведені в останньому прикладі, додатково підсилюються завдяки лексичній номінації та неозначеним займенникам з метою інтенсифікації ефекту невизначеності у тексті: *"If the answer was yes, then the world, the social world, was unbearably complicated, with two billion voices, and everyone's thoughts striving in equal importance and everyone's claim on life as intense, and everyone thinking they were unique, when no one was. One could drown in irrelevance"* [McEwan 2001, p.15]. Бачимо, що таке скупчення, нагромадження мовних засобів дозволяє реципієнту поринути, "пирнути" у цілковиту невизначеність.

Протиставлення також складають великий пласт засобів передачі стану невизначеності. Вони ніби залишають нас у проміжному становищі між крайнощами, підкреслюють нейтральний, невизначений характер ситуації: *"We thought we were being mature when we were only being safe. We imagined we were being responsible but were only being cowardly. What we called realism turned out to be a way of avoiding things rather than facing them. Time ... give us enough time and our best-supported decisions will seem wobbly, our certainties whimsical"* [Barnes 2011, p. 57]. Напевне, цей засіб слід віднести до гібридних лексико-синтаксичних, адже створюється він за допомогою лексики, але реалізується лише на рівні усього речення.

Однією за характерних рис постмодернізму є відсутність смислової та образної завершеності у межах одного тексту. Плюральність можливих сюжетних ліній, наприклад, чітко простежується у творах британських постмодерністів та позначається часто вживаними питальними реченнями, що починаються з *"What if...?"* – *"What if Lola were cast as the prince?"* [McEwan 2001, p. 4]. *"But what if, even at a late stage, your emotions relating to those long-ago events and people change?"* [Barnes 2011, p. 71].

Таку ж функцію в текстах мають умовні речення III типу (що позначають нереальну умову в минулому часі), часто підсилені модальними дієсловами на позначення можливості у минулому – вони ніби розгортають перед читачем можливість іншої, альтернативної реальності. *"Love and patience - if only he had had them both at once - would surely have seen them both through. And then what unborn children might have had their chances, what young girl with an Alice band might have become his loved familiar? This is how the entire course of a life can be changed - by doing nothing. On Chesil Beach he could have called out to Florence, he could have gone after her"* [McEwan 2007, p. 129].

Отже, при розгляді особливостей актуалізації принципу невизначеності у постмодерністській культурі, насамперед, художніх текстах, спостерігаємо всепроникливість принципу невизначеності – він є і предметом, і засобом створення творів, впливає істотним чином і на форму, і на зміст текстів.

Поєднання в текстах британських постмодерністів традицій реалізму та здобутків постнекласичної філософії й естетики не унеможливають пошуки засобів реалізації тут принципу невизначеності. Специфіка британського постмодернізму зумовлює менш явно виражені шляхи реалізації принципу невизначеності порівняно з постмодернізмом "у чистому вигляді", проте на лінгвальному рівні тексти містять досить велику кількість різнопланових засобів його актуалізації. Це підтверджується на матеріалі англійських художніх текстів британських постмодерністів XXI століття – Джуліана Барнса, Тома МакКарті, Ієна МакЮена, Девіда Лоджа.

Засоби вираження невизначеності у їх текстах виявляються на всіх мовних рівнях. Серед них виділимо наступні:

- 1) лексичні засоби – номінація та використання символів;
- 2) граматичні засоби:
 - а) морфологічні – неозначений артикль, неозначені займенники, модальні дієслова;
 - б) синтаксичні – питальні та умовні, складні, ускладнені синтаксичними конструкціями і однорідними елементами, неповні речення;
- 3) змішані лексико-граматичні – протиставлення.

Таким чином, британські постмодерністські автори досить ефективно використовують різноманітні лінгвальні засоби, щоб максимально переконливо художньо відтворити невизначеність і динаміку мінливих комунікативних процесів.

Английская проза: новое дыхание // Литературная газета. – 2010. – №6-7. – 17-23 февраля. – С. 4. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lgz.ru/article/11708/>. Бандровська О.Т. Творчість Девіда Лоджа і англійський університетський роман 70-80-х рр. XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук.: спец.10.01.04 “Література зарубіжних країн” / О. Т. Бандровська. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський держ. ун-т, 1999. – 20 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/6207.html>. Делёз Ж. Тысяча плато: Капитализм и шизофрения / Ж. Делёз, Ф.Гваттари. – М.: Астрель, 2010. – 895 с. Ильин И. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И. Ильин. – М.: Интрада, 1996. – 255 с. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник / І. В. Корунець. – Вінниця. «Нова книга», 2003. – 464 с. Ліхоманова Н.О. Постмодерністська рецепція міфу (на матеріалі європейського романного досвіду XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук.: спец.10.01.06 “Теорія літератури” / Н. О. Ліхоманова. – К.: НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2001. – 20 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/5263.html>. Олизько Н.С. Постмодерністський дискурс як об'єкт семиотического аналізу / Н. С. Олизько. – №2 [80] 30.01.2002 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=200&level1=main&level2=articles>. Тарасенко В.В. Познание как фрактальное блуждание в мире / В. В. Тарасенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.synergetic.ru/fractal/poznanie-kak-fraktalnoe-bluzhdanie-v-mire.html>. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко. – СПб.: А-сад, 1994. – 408 с. Хорольский В.В. Есть ли постмодернистская публицистика? / В. В. Хорольский. – 2004 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roman.by/t-96348.html> Шевченко О.І. Телеологічна лінгвосоціотика (на матеріалі англомовної публіцистики): [монографія] / О. І. Шевченко. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 216 с. *Энциклопедический словарь английской литературы XX века* / Отв. ред. А.П.Саруханян; Ин-т мировой лит. им. А.М.Горького РАН. – М.: Наука, 2005. – 541 с. Barnes J. The Sense of an Ending / J. Barnes. – London: Jonathan Cape, 2011. – 150 p. Lodge D. The Deaf Sentence / D. Lodge. – London: Harvill Secker, Random House, 2008. – 299 p. McCarthy T. Remainder / T. McCarthy. – London: Alma Books, 2006. – 320 p. McEwan I. Atonement / I. McEwan. – London: Jonathan Cape, 2001. – 371 p. McEwan I. On Chesil Beach / I. McEwan. – London: Jonathan Cape, 2007. – 166p. McEwan I. Saturday / I. McEwan. – London: Jonathan Cape, 2005. – 279 p.

УДК: 811.111' 25:821.111Є - 13.08

ЗАПОЛЬСЬКИХ С.П., РУДЕНКО Я. О.

(Запорізький національний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕМИ В. В. ЄРОФЕЄВА «МОСКВА-ПЕТУШКИ» АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У даній статті розглядаються особливості перекладу постмодерністських текстів англійською мовою на прикладі поеми В. Єрофєєва «Москва-Петушки».

Ключові слова: функціональний метод перекладацького аналізу, радянські реалії, інтертекстуальні ремінісценції, фразеологізми, біблійні алюзії, маргінально марковані лексичні одиниці.

Руденко Я. О. Особенности перевода поэмы В.В. Ерофеева «Москва -Петушки» на английский язык. В данной статье рассматриваются особенности перевода постмодернистских текстов на примере поэмы В. Ерофеева «Москва-Петушки».

Ключевые слова: функциональный метод переводческого анализа, советские реалии, интертекстуальные реминисценции, фразеологизмы, библейские аллюзии, маргинально маркированные лексические единицы.

Rudenko Y. O. The peculiarities of translating V. Erofeev's "Moscow to the end of the line" into English. In this article the peculiarities of translating postmodernist Venedikt Erofeev's "Moscow to the end of the line" novel are examined.

Key words: functional method of translation analysis, phraseological units, Soviet realia, intertextual reminiscences, biblical allusions, marginal-marked lexical items.

Поєма Венедикта Єрофєєва «Москва-Петушки» є об'єктом дослідження для багатьох науковців. На сьогоднішній день вже існує велика кількість присвячених їй наукових робіт, які займаються: а) виявленням інтертекстуальних ремінісценцій із текстами таких письменників, як Ф. Достоєвський (В. Бачинін, Д. Носов), О. Блок (Н. Богомолів), Ф. Тютчев (Є. Шталь), М. Гоголь (Є. Єгоров), Ф. Кафка (Н. Павлова, С. Бойтман), М. Ботнор (И. Мартинцев), а також – працями В. Леніна, К. Маркса, Б. Паскаля, античними філософами, Біблією (Г. Прохоров, И. Мартинцев та ін.); в) дослідженням естетичної модальності (В. Тюпа, І. Ляхова та ін.); б) аналізом стилістичних засобів твору (М. Кононенко, С. Стебловська, Т. Івлева, Б. Ахмадуліна, И. Фоменко, Ю. Левін та ін.), тощо.

Тим не менш, кількість досліджень, присвячених особливостям перекладу вибраного твору на інші мови (зокрема – на англійську мову) залишається невеликою (Н. Сперанська, В.